

Թիֆլիս, 29 յուլիսի

ՏԱՃԿԱԶԱՅ—ՌՌԻՍԱԶԱՅ

Տաճկահայոց և ռուսահայ ինտելիգենցիայի յարաբերութեանց մասին խմբագրութիւնս յաճախէ զգրութիւններ աստուծոյ։ Դրանցից շատերը մասնաւոր բնոյթ են կրում, մի քանին էլ ընդհանուր։ Ոմանք գանգատուած են, թէ զգոթականակն զօրժի այս կամ այն ներկայացուցիչը պարտօններ բաժանելիս խտրութիւն է դնում ռուսահայրի և տաճկահայրի միջև, առաւելութիւն տալով առաջինին, իսկ ոմանք էլ, առանց պաշտօններին հարց յարուցանելու, գանգատուած են ռուսահայ ինտելիգենցիայի ընդհանուր վերաբերմունքից դէպի տաճկահայերը։

Այս գրութեանց հեղինակները տարաբախտաբար միայն նեղ-
սիրտ մարդիկ չեն, որոնք մասը, յաճախ անձնական վերաւորանք-
ները հասցնում են հասարակական կեանքի բարձի ոլորներէն. ո՛չ,
ներանք մէջ կան անպաժան հայրենասէր մարդիկ, որոնք օրդանա-
կան տառերով են տաժում զէպի «տաճկահայ—ռուսահայ» յուր-
ջորջումը, և որոնք շարունակ երազել են այն երջանիկ օրւայ մա-
սին, եբք անրեական քաղաքական սամամանցովի շնորհիւ ազգի եր-
կու խոշոր հատւածների մէջ առաջացած հոգեբանական և լեզուա-
կան տարբերութիւնները չը վերանան և հայ մարդկուրդ մի ընդ-
հանուր կուլտուրական կեանքով կապուի։ Վերջուպէս զրանցից շա-
տեքը աշակերտած լինելով ռուսահայ ինտելիգենցիայի լատազոյն
ներկայացուցիչներն մօտ, իրենց ներքին տրամադրութիւններով ա-
ւելի մօտ են նրան ըստ տաճկահայ ինտելիգենցիային, այդ պատ-
ճառով էլ մի առանձին ցաւի զգացմունքով են արտայայտւում այս
խնդրի մասին։

Ռուսաստանյայն ինտելիգենցիային դեմ լուսող ընդհանուր տրոտսկիէն
էթէ տւելացնենք այն անկեղծ հայրենասիրական ձայները, կասկած
չի մնայ այլևս, որ սոսոր մի ցաւալի խորթութիւն է առաջագոյն տա-
կահայ և ուսումնայ մտաւարականութեան միջև։ Սա չափազանց մի
տխուր իրողութիւն է, և մենք լիովին հասկանաւմ ենք որ մեր
որտացաւ հասարակական գործիչներին շատերը լսել անգամ չեն
ուզում որա մասին։ Սակայն հասարակական ցաւը անտես առնեն-
լով չի բուժւի։ Հարկաւոր է ուղիղ նայել իրականութեան և անբե-
րին, որդէս զի կարելի լինի զըստերով չարքի պատճառները և որ
առաջ արմատախիլ անել։

Ստեղծած կայքի մասին և հիմնադր պատճառները, Առաջիններից ամենազբաղվածը այն էր զաղթականական դործում ուսուսանող ինտելիգենցիան հենց սկզբից չկարողացավ այն տեսլ ինչ որ նրանից պատահում էին իրենց կատարած գործի անձուկնամար իրականում հալարող տառակատարները:

Մենք այս թերութիւնը հոգեբանօրէն հասկանալի ենք համարում: Ղանի վաւաւոր դիմադրութեան, կամաւորական զիների արագահաս օգնութեան և հայկական կուսակալութեան երազուն օրերից անմիջապէս յետոյ, անսպասելիօրէն սկսած հսկայական գաղթը—իւր անհուն կարիքներով, իր քաղցով և համաժողովով—միանգամայն շլմեցընէր երևաւայեղներն: Այս հոգեկան վիճակը ըմբռնելու համար պէտք էր նկատի ունենալ և այն, որ Ղանի դէպքերից առաջ էլ երևաւայեղ կամաւորական շարքեր և պատանդօրի առաջ ընթաց կարիքների վրայ ահագին եռանդ էին ցուցաբերել, որ բնականաբար պէտք է նաւագցնէր նրանց գործելու կարողութիւնը հասարակական ասպարէզում: Տարաբախտաբար այս հոգեբանական մոռենտը տանկնայ մտաւորականներից շատերը ըստ արժանւոյն չկարողացան զննատել, այդ պատճառով էլ զրգոթութիւնները եռաւայ գործիչների դէմ հինց մէջրից ընդարձակ ծաւալ ստացաւ: Միջլիզեռ եղէ նրանք օբեկտիւ կերպով մըրտաւէրն, սեղ թուում է, թէ կը գային այն եզրակացութեան, որ երբէ եռաւայներէ այն ժամանակաւ վիճակում իրենք զոտնէին, հազիւ թէ կարողանային աւելին անել:

Ստիպան է եթէ գաղթականական գործին կազմակերպութեան թւարութիւնները սկզբնական շրջանում մի արդարացում ունին, յետագայ շրջանում մենք այդ արդարացումը չենք գտնում։ Գաղթականութեան առաջին յախաւուն հոսանքից, առաջին սովաժանութիւններից ու համաճարակից արդէն ամիսներ և տարի են անցել, սակայն մինչև օրս էլ օգնութեան գործը այնպիսի ձև չէ ստեղծել, որ կարողանայ բաւարարութիւն տալ թէ՛ տաճկահայ և թէ՛ տաւաճայ մտաւորականներից շատերին։ Այս շրջանի ամենապարնախ և հիմնական թերութիւնը, որից մեծ մասամբ ծագում են մնացածները, այն է, որ տաճկահայ մտաւորականութիւնը վտարած է այս գործի դեկլաւաւութիւնից։ Բացատրում է այս արտաւած երևոյթը նշանով, որ ուսումնայ ինտելիգենցիայի այն մասը, որ տարերի շարունակ աշխատել է տաճկահայ դատի համար և իր արդի ամենախելքական զգացումներնոր կապել այդ շարատանջը Բողովդէ հետ—ներկայ աղէտի օրերին գաղղւած լինելով կամաւորական շարժման և յարակից խնդիրներով՝ չկարողացաւ կազմաւերպօղէն գաղթական գործին ձեռնամուխ լինել։ Այս հանգամանքներում հրապարակը մնաց բացառապէս ազգային բարեգործական հաստատութիւններին, որոնց ղեկավարները միանգամայն անհանօթ լինելով տաճկահայ մտաւորականութեանը, ոչ նրա հետ ընդհանուր լիզուկ կարող էին ունենալ և ոչ էլ հասկանալ նրա գործաւորութեան արժէքը գաղթականները օգնութեան գործում։ Բայց ուովհետև միւս կողմից վերոյիշեալ ազգային-բարեգործական հաստատութիւնները ոչ իրենց կազմակերպչական ընդունակութեամբ և փայլում և ոչ էլ սրտացում գործիչների առատութեամբ, այլ զանազանով հասկանալի է, թէ՛ ինչ հսկայական թերութիւններ էտք է առաջանալին գաղթականական գործում և թէ՛ ինչ աստիճանն այդ թերութիւնները պէտք է դառնացնէին տաճկահայ այն տաւարականներին, որոնք իրենց ժողովրդի տաւապանները յանձնայն դէպս աւելի ամսիջակաւօրէն և աւելի մեծ կսկիծով են դուս, քան ուրիշները։

Այդ թերութիւնները վերացնելու և ընդամին տաճկանայ և
ուսանայ մտաւորականութեան մէջ առաջացած ցտալել խորու-
րիւն մեղեկութեամբ, մենք առայժմ այլ զործնական ելք չենք
տեսնում, բայց եթէ այն, որ երբեք գաղթականական, վերաշինական
ընդհանրապէս տաճկանայ երկրի զործող մարմիններէ մէջ
յա կամ այն ձևով հրաւիրւան այնքան տաճկանայ մտաւորական-

ներ, որ ԻԿԱՏՐԵԼԻ նրանց ղեկավարութիւնը այդ մարմիններէ մէջ ապահոված լինի: Միեւնոյն ձեռք տաճկանայերի ղեկավարութիւնը պէտք է ապահովի և այդ մարմիններէ ստեղծած ձեռնարկներէ մէջ: Ինչպէս օրինակ՝ Երասնոցները, Կարցոյները, մթերանոցները ևն: Ուսումնայիշը այս գործերու մէջք է ըստ կարծիքի օժանդակողի և վերահսկողի գերեզման Թանի և ոչ թէ գործի ղեկավարութիւնը իրենց ձեռքն առնել: Ով հակառակ է այս առաջարկին, ով ցայս գործերում տաճկանայի և ռուսայի խնդիր չկայ՝ ասելով ցանկանում է մինչև այժմ եղած դրութիւնը անփոփոխ պահել, նա, մեր կարծիքով, գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար ուղեւոր է խորացնել այն վիճը, որ, ցաւալիք թէ խոտտովացաբար ուղեւոր է խորացնել և մեր երկու մտաւորական հաստատման մէջ:

Սրա հետ միասին տաճկահայ մտաւորականութեան քաղաքականապէս հասուն շրջաններէ վրայ մեծ պարտք է ընկնում մաքաբաշի աշխատարարներէ դէմ, որոնք չնչն պատճառներէջ դրդում զարկ են տալիս մեր ծառայած հայրենիքի մտաւորականութեան պատկաւ-թոն գործին եւ, մինչև անգամ, այդ պատկաւտում տանում դէպի ժողովրդական խորքերը։ Երկրպի ժամանակների ոչ մի անարդարութիւն չպէտք է մոռացնել տայ այն իրողութիւնը, որ ռուսահայ ինտելիգենցիան՝ ի դէմս իր լաւագոյն ներկայացուցիչներէ՝ տասնեակ տարիներէջ ի վեր մոռացած նոյնիսկ իր տնային հոգեբեր, տառապում է տաճկահայերի ցաւերով։ Եթէ այսօր վերադրել են իւրենցու ու տարօնացու, պարտապատու ու ոչտուցու հասկացողութիւնները, եթէ այսօր պարտադրել են ու վանեցին, նախընտան-ցուն ու զորանիտարցելն մի հոգի դարձած ընդհանուր հայրենիքի շուրջն են համախմբել՝ դա եղել է չնորհիւ այն արեանն և զործի երդարյութեան, որ ռուսահայ և տաճկահայ մտաւորականութեան լաւագոյն ներկայացուցիչները հանդէս են բերել մեր պառտազգա-կան պայքարի մէջ։ Այդ երդարյութեան ազգային ամբողջութեան խարխիսն է և հայրենիքի վեհաձնութեան հիմնական տպուկան։ Նը-րա դրօշակը բարձր պահել բոլոր անձնական տրամադրութիւններից և անցողակի երկայթնելու ազգեցութիւնից—ամեն մի գիտակից հա-յի սեպուհ պարտականութիւնը պէտք է լինի։

Տիրի շարժումը, վասնոր այդպէս ալ չէ՝
այլ բուռն բառով մերկի, գրեթե թմո-
ւորակն ու կայտառ զիմանալու անդ,
թիւոր, զգարն և ուրախանան հայեր
մանկնք միայն, որոնք անքը զի-
տողն սիրու հար-հատոր կընէ, քա-
տարարու զր փոփոցն, անդուք
կարտասանցն. թիւրքն դաժան լու-
սոյ, մահաւորութեան անգիտը աղաւ-
ղ ալ մայ մողովուրդն այսօր Մուշի
էն կապրէ խտուր, բանջարով, որը
բարձր սպտակ է. նա զրամ չուրի,
բայ չայ, չայ զը խղրէ չափա-
տող, չայ կողակտն մանուկը,
այն կը մուրա մուրը իւր հոգնատա-
րի հոտոր Արեւն փնռ հառաջայթ-
նոր զմո մերկութեան պակասը գրա-
ւորէ:

ի չնն տար, սակայն վաղը աշխատելու
բուռ հովերը, անձրեն ու կարկուտը,
հոթորկին ու մորիկն ամառանիկ վի-
սակի գլխու հասցնին մեզ ապագայի
սպիթանի սղխ աբմատները, նա ու
զատառզ հայ ժողովուրդին հետ ձեռք-
տեղծութիւն հայերը զրամ չէ որ կրկին
նըքնին, այլ հանց, զգեստ: Շուտ օգ-
նութեան հասց, ի սէր ազգութեան,

Գլխավոր մեր ափ մը ժողովուրդը
 օրին ու ցուրտին զօշ շտաբը. ժամ
 արդէն օդուքեան. թիշ մըն ալ
 աստանդէն է արդէն ժամանակը ան-
 ած կըլլայ: Հայի արեւը այսօր
 սամար պէտք է եռ գայ. հայի սիրտը
 սայրայ համար պէտք է բարձր
 յայր զօթը այսօրայ համար պէտք է
 բարձի, վաղը, ի՛նչ, վաղը, շատ ուշ է,
 չեցեցեալ ալ կը զորացնենք, յոյ-
 րերին ալ կը փճանան, եթէ վաղան
 անհնը մեր օգնութիւնը:

Մուրադ

Է Զ Մ Ի Ա Մ Ն Ո Ւ Մ

Փոխանակելով խմբակներ

Հայ հասարակութեան յայտնի է, որ
 էմբամանկ գործիքն են երկու հակա-
 դիր եմբակցութիւններ, որոնք ընդ-
 հարել են իրար ձեռ, ճնշել են իրար,
 բայց ոչ մի անգամ չեն միացել ընդ-
 հանուր գործի շուրջը: Մի խումբն եթէ
 գործի գլուխն է անգամս, միւսը

թախի, Մտեղանի, Բանաշէնի, Գէր-
 ի, Գուսանից գուտուրի, Իշխանի, Եր-
 ալուրի ու Դաշուրի ժողովուրդին ալ
 էլ մասը զնոնցում են Մշոյ կեդ-
 րոն փոխդիտներուն մէջ, իսկ միւսները
 դաւն են Դաշուրի զիւրեքը զէ՛ք իրենց
 ղդին ու չուրիսի կաթսայով մոծնելու
 մամուր, Գաղաշտա՞թիւնը հաստն է իր
 սարդագլխի սատիճանին, առտու ու ե-
 խիւրի իր տեսնակի կիններու, մարդոց
 երեխաներու շարան շարան խումբեր
 թալ մտնողմ, որոնք կըրթան զիւրի-
 ր, ժամանակ, զանցապ ու յուսանա-
 յալիքով զէջել սպասաթիւներու վրան-
 քով, զիւրեք անցանակ, սրտ խոս-
 քը ղտէր է ասպարզելից հեռանալ կա-
 մովին կամ հեռանելու
 Երիտհան կաթուղիկոսի մասնաճիւղ
 յետոյ աւելի քան աստուղծեման
 արտադրյալներին էջմիածնում խմու-
 կան այդ պաշտօնները Սկզբում զոր-
 քն զուրկն էր անցել այսպէս կոչու-
 յալու (առաջամտ) խմբակ, զպահպան-
 ուցիկաներին խմբակի անշտանները հե-
 առելով կամ հեռանալ էին զորքին,
 սրանք իրենց նաւաստակ յայտարարե-
 լով աշխուժն էին մամուլի ու հաս-
 տալիքիւն մանաւանդ Իգմիրեան
 կաթուղիկոսի ժամանակ

[illegible]

Իրիկ Վերոյշեալ շրջաններէն 45 տարեանոցները զիմեցին տեղւոյս տնտեսականին և Բաղաբ. Միութեան Իրկայադպրոցէն երբեմն յայտնելով, որ և ժողովուրդը մինչև հիմա խոտով բանջարով ապրել է, սակայն հիւսալիս զա կարծիքն է, որովհետև կոզիբայիս տկարացած ու փնացած է. և յետոյ կանաչիղէնն ալ սպասած է. հետևաբար զերկրամանկն որուն տակը լի է հալի գիւմկներով, ահա ու լալի. բերան աղաւաղելի եղբւրս մամբալի համարդ տոյ ժողովուրդն ալ հոն չգտաւ լիժեցնելու համար

ժխտա արճեցիսկոզոս, կարապետ եպ
ն Գարեգին, Յուսիկ, Բենիկ վարդա-
պետան
Այս վերջին 7 տարւայ էմբրանտ-
կան ուժիւրի կրօնն էր «ազատաստիւ»
խոսւոլը և այդ շրջանի ամբողջ գոր-
ծաւորութեան ապաստանաստեղծութե-
ւն ընկնում էր այդ խմբի անդամների
վրայ՝ ձուլաստեղծելով զէմ իզնալու համար
պէտք ը ասել, որ Մեարոպ եպ., այդ
խմբի նախկին պարագլուխը, շատ շու-
տով հեռացաւ իր խմբից, նրա տեղը
բռնեց Բաղդաստ եպ.:

Այս խառնուրդը չարագործներից էր վերջապես դրան յայտնվել. այս վերջինն աստ-նամականներով գուցե երբեք չգործածե-
աՆճանք վառ շինե տարել: Ինչպէս
այս վերջին 7 տարուս. աշխարհիկ-
կուլտուրական գործավարութեան տե-
ղը բռնել էր անսովել գիպով աստ-
նանուկեան ոգին. նա յոյժե և ոչի հա-
կացողութիւնը իրարէ խին խառնել:
Այդ խորի գործունէութիւնը հասարա-
կութեան մշտական լարումը, զարգա-
միճակի մէջ էր պահում: Յիշենք
յայտնի կողմակը, ճանաչանքի դէպքը,
թեմաներ զգործողների զայնպիսի
մէջ բռնի փոփոխութիւններ մտցնելը,
զիշանի գործավարութեան զանազ-
կատութիւնը, ուսումնական յանձնա-
գործիկ տպիկարութիւնը և այլն, և
այլն:

Այս բոլորի անմիջական պատաս-
խանառուն է Բազմաթու Կեդ., որը իր
գործունեությունն իրականացնում է
մարդկային իրեն, այլև խումբը:
Գործունեությունն այս եղանակը չէր
կարող երկար զարունակել: Մեր հա-
մարձակության ուժերից և խմբակցու-
թյուններից և ոչ մեկն էլ զոհ չէր տե-
րող զբոսայգիներից և անհաճախակա-
նան նեղուցիներից զուրկ այլ խումբը
տասարակցի անհեղա անհեղ: Մեր մի-
սի հոսից հրաժարելիցն կամ հրա-
ժարելիցնից պայտաններից, ազգանը-
ժականն էր Բազմաթու Կեդ. հետադու-
սի դուրսագրությունը իրենից:
Նեղուց պայտաններով: 10-ից ա-
պաշտոն ունեցող վարչապետ
Գործունե, հարկանք նորն թ-
թիվով վերանի մեջ, զործունեութե-
նազգի և առաջադ պես հետևողա-
նությունն բազմաթուցի, հեղե-
հաճախակցության խելուն զայրու-
ղանազան զործնի: Այդ խելի-
րից մասին կը խոսենք աստի-
նաբար, կարճ, ուղղաճի կարելի
ասել, ինչէր այս ուղղութեամբ
զգաճախակցության խմբակը, նրա
կուրսը զառնալու և անխոստանի-
նի: Գ. Եղիկե-
նյան

THESE

(ፋይና. ሂሳብ. ጥበቃ.)

ԳԵՐ. ԿՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ԸՅԱՐԻՑ

27 լույիսի

Աւետիստան նախաւս.— Սեփիւ-
խիցի տաճկը մեր զօրքերը կարճ-
բարձրամով գրաւեցին հակառակորդ-
դի խրամատները մի մասը՝ գերի
վերցնելով 13 սպայ և մօտ 600
զինւոր, կորոպցեղ գետի վրայ
հակառակորդին յետ շարժանքներ
մարտադաւ զիջեց, և գրաւե-
ցիցն գետի ափը մինչև Դնեստրի
խաւանքաւոր, Դնեստրից հարաւ
գտնեալով Լեչիկուլ զօրքերը շարու-
նակեցին հակառակորդին հետա-
պնդել, հետզհետէ յետ մղելով
որոնք մի շարք գիւղերից և նրանց
երանմ բարձուներեցի, և հասան
Տրուպա գետը (Դնեստրի ճեւու)։

SECRETARY GENERAL

Հայաստանի Հանրապետության Կառավարության հրապարակման համաձայն, 2014 թվականի մայիսի 1-ին հրապարակված «Հայաստանի Հանրապետության Կառավարության կողմից հաստատված հայաստանյայցիների և հայերի ընդհանուր թվաքանակի մասին տվյալների մշակման և համադրման մասին» հրապարակման համաձայն, 2014 թվականի մայիսի 1-ին հայաստանյայցիների և հայերի ընդհանուր թվաքանակը կազմում է 2,500,000 (մեկ միլիոն հինգ հարյուր հազար) մարդ:

Կովկասեան ճակատ. — Գիւմրիէ-
րօպաններէ Թուրքը անշան նիւ-
կան ֆեսա հասցրեց. մի քանի մա-
կային զոհեր կան:

ԱՐԵՎԻԿԱՆԵԱՆ ԴԱՋՄԱՐԵՄ

Դրանովանաստար 38 տակեար և Կրպակ, Բդիկ շրջանում Բիւրբերի անուշխաղացութեան փորձը կատարեցինք, և մեր զօրքերն իրենք յարձակման զիմելով, հակառակորդին յետ մղեցին զերբեք և զբաւեցին. Լոզոց զիւլը, Բիւրից հաւոր, Մուշ—Բաղէշէ, Վան—Ուրմիայի և Աէննէի շրջանում, նորապէս Դիքմանշահէ և Համադանի միջին յամառ կողինները շարուստեալուս են. Մուշ—Բաղէշ շրջանում և հակառակորդին ճնշման տակ մենք քաշեցինք զէպի իրախաւ:

II
Արեւմտեան ճակատ. — Կորդուեց

